

♦ כיצד מחלקים את נטל המיסים?

♦ אופן חלוקת הנטל הכספי עבור בניית בית כנסת

♦ תשלום שכרו של שתדלן

♦ סב שהבטיח ממון לבנו תמורת לימוד עם הנכד

♦ ההבדל בין מצווה פרטית למצווה כללית

♦ חולה שהתחייב לשלם מחיר מפולפל תמורת ביצוע ניתוח דחוף

השבוע בגליון

♦ ערך החכמה לא יכולא בפז

♦ רשות הדואר בשימוש הגנבים!

♦ בקשת סליחה מן הנגנב

♦ קניית עליה לתורה כדי להשיב גניבה

♦ גנב שחשש שייחסו לו גניבות נוספות

♦ שנים אוחזין בטלית

♦ זכויות משוריינות מתקופת הבית יוסף

♦ ג' הפרעות בהיקף ראייה

♦ התקנת זכויות אטומה

דף קט"ז/ב שירא שהיתה מהלכת

כיצד מחלקים את נטל המיסים?

כאשר מוטל על מספר אנשים להמציא יחד סכום מסויים, יש שתי דרכים לחישוב הסכום אשר מוטל על כל אחד מהם לשאת בו: **א.** לחלק את הסכום ביניהם באופן שווה. **ב.** על כל אחד מהם לשלם לפי מצבו הכלכלי, מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו. בסוגייתנו מבואר, כי שתי צורות גביה אלו מקובלות על פי ההלכה, אלא שההחלטה על אופן הגביה נקבעת על פי מטרתה. לפיכך, חלוקת הסכום בין קבוצת בני אדם שנאלצת לשלשל אותו לידי שוודדים שעמדו בדרכם, תעשה לפי מצבו הכלכלי של כל אחד מהם, שהרי מטרת השוודדים היא **נטילת ממון**. אולם, אם קבוצת אנשים נדרשת לשלם ממון כדי להנצל מסכנה קיומית, יש לחלק סכום זה ביניהם באופן שווה, כפי שמבארים הראשונים (רש"י ד"ה אף לפי נפשות, רא"ש סימן כ"ב, יש"ש סי' מ"ב), שאופן גביית הממון נעוץ במטרה שלשמה הוא נאסף.

למעשה, פסקי הראשונים על אודות חלוקת נטל המס בין בני העיר מושתתים על דברי סוגייתנו, וכאמור, לכל הדעות מס שנועד לפעולות ציבוריות, כגון **סלילת כבישים** וכדומה, יגבה לפי הממון שבידי כל אדם, ואילו מס שנועד לפעולת הצלת נפשות בני העיר, יושת באופן שווה על כל אדם. אלא, שנחלקו הראשונים (עי' רמ"א חו"מ סי' קס"ג סעי' ג'), כאשר הממון נגבה עבור נתינת שוחד למושל המקומי כדי שיסיר מעליהם את רוע הגזירה, כגון: לביטול חוק **האוסר למכור לחם ליהודים** או חוק האוסר את השחיטה. יש הסוברים, כי במקרה זה גביית הממון תעשה לפי מספר הנפשות, כפי שנוהגים במקרים של הצלת נפשות. אולם, לדעת אחרים, יש לגבות את הממון כפי שגובים מיסים רגילים, לפי הממון שבידי כל אדם, משום שהמושלים הטילו את הגזירה הרעה על היהודים מתוך שחמדו את ממונם וידעו שיבואו לחלות את פניהם בממון, וממילא נחשבת גביית כספים זו כמי שנועדה עבור תשלום ממון ולא עבור הצלת נפשות.

דבר העורך

הרב מגיד השיעור

אתה מתבונן בתוך אישוני ומבחין באישונים רבים המרצדים בתוכם. מגיד שיעור אחד מני רבים, כל אחד מהם עולם ומלואו, נושא על כתפיו "שיעור דף היומי".

זאת למודעי, כי "שיעור דף היומי" לאו מילתא זוטרתא היא. אנשים מסוגים שונים משתתפים בשיעורים, ותפקידו של מגיד השיעור ללמד את הגמרא בלשון השווה לכולם - ליודעים, ולשאינם יודעים, לעת עתה. כל מגיד שיעור רואה בעיניו את הגמרא דרך עיניהם של משתתפי השיעור; כיצד יבין פלוני את סברת רבי אליעזר, ומן הסתם רעהו יקשה כך וכך.

לפני כמה שנים בהתקבצות של רבנים מגידי שיעורים בדף היומי שנערך באולם כינוסים בחיפה, עבור מגידי השיעורים של "מאורות הדף היומי" בצפון הארץ, סיפר הרב מרדכי נויגרשל שליט"א

לעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** הי"ו

לעילוי נשמת

מרת **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה

ב"ר שלמה אליהו גולדברגר ז"ל

נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **שלמה פלדמן** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ט"ז באדר תשל"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידנו משפחות **הלפרן** שיחיו

הרמ"א (שם, ע"פ הסמ"ע ס"ק ח') מסכם את הנושא וכותב, כי מאחר שפעמים הטילו את הגזירות כדי לקבל ממון מן היהודים ופעמים משום שבאמת רצו להצר להם ולסכנם, על כן, על הדיינים לדון בכל מקרה לפי ראות עיניהם, וכפי שכתב בעל התרומת הדשן (ח"א סי' שמ"ה): "הדברים האלו אינם נידונים על בורין בדין תורה לפי אשר נמצא בספרים לבד, אלא גם צריכים להיות נידונים לפי ראות עיני הדיין, האִיךְ הוא ענין התגר והחירום ולפי אשר הוא מצוי מן השלטונים".

מעניין לציין את דברי הרשב"א, מהם ניתן ללמוד מעט על המאורעות הקשים שעברו על עמנו בגולה. כאשר הרשב"א דן (שו"ת ח"א סי' אלף צ"א) לגבי אופן גביית ממון לצורך שמירה על היהודים בערב אידם של הנכרים, הוא כותב, שבמקרה זה יגבו את מחצית הממון לפי נפשות ואת מחציתו לפי ממון, משום שהגויים שהשתוללו סיכנו הן את נפשות היהודים והן את ממונם.

אופן חלוקת הנטל הכספי עבור בניית בית כנסת: לגבי גביית כספים לצורכי קדושה כתב רבי מאיר ב"ר יצחק קצנלנבוגן [קרובו של הרמ"א נולד בה' רמ"ב, נפטר בה' שכ"ה. שימש רב וראש ישיבה בפאדובה שבאיטליה]. שמנהג כל הקהילות לחלק את הגביה, מחצית לפי נפשות ומחצית לפי ממון. עם זאת, כאשר הוא נשאל אם מנהג זה תקף גם לגבי איסוף ממון לבניית בית כנסת, ניכר בדבריו כי הוא מתאמץ לפטור את העניים מתשלום לפי נפשות והוא מבקש "לחפש בזכות העניים" תוך העלאת הסברה, **שהעניים יכולים להתפלל גם בצריף רעוע**, שהרי אין ממון בידם. לפיכך, בית הכנסת נבנה מחמת העשירים המחוייבים לבנות בית כנסת מפואר לרומם את הקב"ה ולהדרו, כפי שנאמר (משלי ג/ט) "כבד את ה' מהנוך" ועל כן את מרבית העול יש להטיל על העשירים (שו"ת מהר"ם פדובה סי' מ"ב). בנוסף לכך הוא טוען, כי בניית בית הכנסת תארך שנים מספר, ואין כל וודאות כי העניים המשלמים היום ממון עבור בנייתו, ידורו בעיר גם בעת השלמת בניינו. לעומת זאת, העשירים כבולים למקום מגוריהם מחמת עסקיהם הענפים.

דף קט"ז/הרי שהיה בורח מבית האסורין

תשלום שכרו של שתדלן

בסוגייתנו מבואר, כי אדם המתחייב ממון לחבירו תמורת עשיית מלאכה מסויימת, אינו חייב לעמוד בדיבורו בכל מקרה, וכגון: אסיר שנמלט מבית האסורים, וביקש מבעל ספינה להעביר אותו לחוף מבטחים, והלה הסכים לעשות כן תמורת מחיר מפולפל, רשאי האסיר לטעון "משטה הייתי בך", ואין עליו לשלם לבעל הספינה אלא את המחיר המקובל בלבד. מדוע הוא פטור? באלו מקרים נוספים רשאי אדם לומר "משטה הייתי בך"? לא נוכל להרחיב יתר על המידה בנושא מסועף זה שנידון בהרחבה בספרי הפוסקים, אך עיקרי הדברים בשורות שלפנינו.

סב שהבטיח ממון לבנו תמורת לימוד עם הנכד: המקרה המעניין שמוזכר בראשונים, ואשר לגביו אין הדעות חלוקות, הוא לגבי סב שהתחייב לתת לבנו סכום עתק אם הוא ילמד תורה עם בנו - נכדו. במקרה זה, כתבו הראשונים, שהסב פטור מתשלום השכר המפולפל, למרות שכל אדם שמתחייב ממון תמורת מלאכה חייב לעמוד בדיבורו, משום שהרי האב מצווה מן התורה ללמוד עם בנו, וממילא רשאי הסב לטעון כלפי בנו "למדת תורה עם בנך מפני שאתה מחוייב לעשות כן, ולא משום שהבטחתי לך ממון, ולפיכך אין כל סיבה שאשלם לך".

עתה, מבארים המרדכי (אות קע"ד) והריטב"א (בנימוקי יוסף יבמות קו), כי גם האסיר הנמלט פטור מתשלום, שהרי בעל הספינה מחוייב לסייע לו להנצל מרודפיו, ולפיכך, נשטם הבסיס לתביעתו לקבל את סכום העתק שהובטח לו.

ההבדל בין מצווה פרטית למצווה כללית: אלא, שמדברי הרמב"ן (ספר תורת האדם דף מ"ה) והרא"ש (שו"ת כלל ס"ד סי' ד') עולה, כי יש חילוק מהותי בין האב לבין בעל הספינה. שכן, מצוות האב ללמד את בנו תורה מוטלת עליו בלבד, ולפיכך רשאי הסב לטעון, כי האב פעל מכוח מחוייבותו האישית ולא עקב הכסף שהובטח לו. לעומת זאת המצווה להציל את האסיר הנמלט מוטלת על כל ישראל, ובכללם על בעל הספינה, אך **אין היא מוטלת עליו באופן אישי**, ואין היא כרוכה סביב צווארו של בעל הספינה עד שניתן לטעון כלפיו, שהוא הוביל את האסיר משום המצווה בלבד ולא משום הממון שהובטח לו. על כן, הם מבארים, שהאסיר הנמלט פטור מתשלום הסכום המובטח, משום שהתחייבותו ניתנה ברגעי לחץ ודוחק ולהתחייבות בתנאים אלו אין תוקף ומשמעות.

חולה שהתחייב לשלם מחיר מפולפל תמורת ביצוע ניתוח דחוף: כאשר נבוא לדון, אם חולה שהתחייב סכום גבוה ביותר לרופא תמורת טיפול רפואי דחוף חייב לשלם לו כמובטח, נמצא, לכאורה, כי לכל הדעות הוא פטור מהתשלום הגבוה שעליו התחייב, שהרי מצווה על רופא לסייע לחולה ובנוסף לכך, התחייבות החולה ניתנה בשעת צרה, ואין דינו שונה מזה של האסיר הנמלט, כלעיל. ואכן, כך פסקו המרדכי והריטב"א (שם).

ערך החכמה לא יסולא בפז: אך הרמב"ן מחדש כי אין להשוות בין המקרים, מאחר שמקצוע הרפואה מיוחד הוא בכך, שהרופא משתמש בניסיונו ובחכמה שצבר במשך השנים ו"חכמתו מכר לו" הרופא לחולה, ולחכמה אין מחיר. ועל כן, על החולה לשלם לרופא את הסכום המובטח, וכך גם נפסק להלכה (טור י"ד סי' של"ו ועיין בבית יוסף שם).

תשלום שכרו של שתדלן: כך גם כתבו הפוסקים לגבי שתדלן, אשר נשלח לפעול אצל אנשי השלטון לטובת אנשי העיר, או שנשלח לפעולת שתדלנות עבור אדם פרטי, שאין גבול לקצבת

מעשה מאלף ביותר, על הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בארצות הברית. **נוהג** היה רבי שלמה למסור שיעורים עיוניים מידי יום ביומו, בהם השתתפו תלמידי הישיבה וגם תושבים שהתגוררו בסמוך לישיבה. במהלך השיעור היו השומעים עדים לקשיי נשימתו. רבי שלמה סבל מקוצר נשימה. עם תחילת השיעור היה מוסר את דבריו בהתלהבות, מתוך ריתחא דאורייתא, מתאמץ ומתלהט, עד שנשימתו הכבידה עליו, גון פניו השתנה והוא נאלץ לשבת, ולהשיב את רוחו עם כוס מים. לאחר הפוגה קלה היה שב לאיתנו, מרצה את דבריו בהתלהבות וחוזר חלילה. כך מידי יום ביומו.

די בהנהגתו זו בלבד כדי ללמוד לקח מאלף על מסירות נפש של מגיד שיעור, שמידי יום התאמץ בכל כוחותיו כדי ללמד תורה.

אך יבוא המשך המעשה ויעפיל על כולנה. **אותו** יום ירד שלג כבד. שלשה אנשים התכנסו בחדר השיעורים. אף אחד מהם לא פתח את החלונות המוגפים כדי לראות אולי מאן דהוא יצטרף אל השיעור. הדרכים כבדו משלג, הכל התכנסו בבתיהם, ולא היה ספק בליבם כי היום לא יתקיים השיעור.

והנה, נפתחה הדלת ובפתח הופיע ראש הישיבה. **רבי** שלמה נעמד על מקומו ו...החל להתלהב, להשתנק, האדים, כוס מים וחוזר חלילה, כמו היה עומד בפני עם רב כבכל יום. אחד התלמידים לא אצר את פליאתו, הוא חס על ראש הישיבה ושאל: "כבוד הרב! אנחנו רק שלושה. הרב אינו צריך להתאמץ כל כך. רק שלושה".

רבי שלמה חיך והשיב בהתלהבות, "וכי שלשה בלבד יושבים לפני? הרי החדר מלא במאות ואולי יהודים! כל אחד מהם מייצג דורות, בנים, נכדים, נינים, תלמידים, תלמידי תלמידים, ועוד ועוד. כולם כאן נגד עיניי! אל כולם אני מדבר ומסביר, הכי לא אתאמץ עבורם?"

לימים הפך אחד מן השלושה שהשתתפו בשיעור באותו יום, למלמד תורה בליקווד, והוא מספר כי נגד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
נכשיו *3029

חודש ראשון התנסות חינם

שכרו, ויש לתת לו כל ממון שעליו סיכמו טרם שליחותו (ש"ת שבות יעקב ח"ב ס' קנ"ז שו"ת חתם סופר חו"מ ל"א ובפתחי תשובה חו"מ רס"ד ס"ק ח').

דף קיח/א הגונב טלה מן העדר

רשות הדואר בשימוש הגנבים!

בסוגייתנו מבואר שגזלן המבקש להחזיר את הגזילה לבעליה, אינו נפטר מאחריותו על החפץ עד שיוודע לבעלים שהגזילה הוחזרה לידיהם, וכך הם יהיו מודעים לצורך לשמור עליה, שהרי אם לא ידעו שהגזילה הוחזרה, לא ישמרו עליה. לפיכך, הגונב טלה מן העדר חייב להודיע לבעליו על החזרתו. זאת, למרות שהבעלים שומר על כל העדר ובכלל זה על השה שהוחזר לו ללא ידיעתו, אך יש לחשוש שמא השתנו דרכי התנהגותו של השה הגזול אחר ששהה זמן מה במקום אחר ואף השמירה עליו שונה מאשר על יתר הצאן, ועל כן יש לידע את בעל העדר על החזרתו.

אמנם, אין הגנב חייב להודיע לבעלים כי הוא זה אשר גנב את החפץ. כך גם הורה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה חו"מ ח"א סי' פ"ח) לבן טובים שנכשל וגזל ממון מאנשים רבים, ועתה, כאשר ביקש לשוב בתשובה ולהחזיר את גזילותיו, כיסתו בושא וכלימה. הגאון הורה לו, כי בדיעבד הוא רשאי להשיב לגזלים את כספם בתוך מעטפות חתומות מבלי לציין עליהן את שם השולח, אך עליו לוודא כי המשלוחים אכן הגיעו ליעדיהם.

בקשת סליחה מן הנגנב: בעל האגרות משה הוסיף וכתב, כי אם בעלי החפצים הגנובים הרגישו בחסרונם, עליו גם לבקש את סליחתם על הצער ועל עוגמת הנפש שנגרמה להם. אולם, גם בבקשת הסליחה אין הוא צריך לציין את שמו, ודי אם יכתוב בעלילום שם, כי הוא מבקש מהם שיסלחו בלב שלם לגנב הנסתר.

קניית עליה לתורה כדי להשיב גניבה: בדבריו, הוא מוסיף ומדגיש, כי הגונב מקופת הצדקה רשאי להשיב את הגניבה במסווה של תרומה, אך עליו לעשות זאת באופן שלא יכבדהו עקב תרומתו הנכבדה, וללא ספק, שאין הגנב רשאי לקנות עליה לתורה בממון כדי להסוות את השבת הגניבה, שהרי הוא התחייב זאת בעבור העליה לתורה, ושוב לא ייחשב לו התשלום עבור קניית העליה לתורה כהשבת הממון הגנוב.

גנב שחשש שייחסו לו גניבות נוספות: גם הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל (פתחי חושן דיני השבת גזלה פרק ד' ס"ו ס"ק כ"ב) נדרש להתמודד עם שאלתו של גנב שביקש לשוב בתשובה, אך הגנב חשש שמא לאחר שיוודע כי הוא גנב את החפצים, יטפלו עליו גניבות נוספות שאירעו באיזור, שאין לו יד ורגל בהן. בעל הפתחי חושן מצדד בתשובתו, כי **רשאי הוא לשנות מן האמת ולהשיב את החפצים לבעליהם באמתלאות שונות ומשונות, תוך הסוואת העובדה שהוא הגנב.**

דף ב/ב שנים אוחזין בטלית

שנים אוחזין בטלית

במשנתנו מבואר, כי שני אנשים האוחזים בשולי טלית, וכל אחד מהם טוען כי הוא מצא אותה ושלו היא, יחלקו אותה ביניהם, בשבועה. הכרעת "יחלוקו" אינה נפסקת בכל מקרה בו שני אנשים טוענים לבעלותם על חפץ מסוים, ולמעשה בגמרא ובפוסקים יש ששה מקרים שונים של תביעות ממוניות בנושא זה.

א. כאשר אדם טוען לבעלות על חפץ שמוחזק בידי חברו, אין נזקקים לטענת התובע, משום ש"המוציא מחבירו עליו הראיה". וכל עוד אין התובע ממצא הוכחה ברורה לצדקת טענתו, נותר החפץ בידי המוחזק בו (ב"ק מו/ב).

ב. כאשר שני אנשים ניצים על חפץ שהופקד על ידי אחד מהם בידי אדם שלישי, ואין בידי אחד הצדדים טענה או הוכחה לצדקת דבריו, משאירים את החפץ בידי השליש, עד שיבוא אליהו (מובא בסוגייתנו).

ג. כאשר החפץ אינו מונח בידיהם ולא בידי אחר, פוסקים "כל דאלימ-גבר". כלומר, מי מהם שידו תגבר על חברו ויצליח לאחוז בנכס, ידו על העליונה (לדעת תוס' ד"ה "ויחלוקו" ועי' תוס' ב"ב לד/ב ד"ה ההוא).

ד. כאשר לבית הדין ברור לחלוטין כי אחד הצדדים משקר, והחפץ אינו מוחזק בידי אחד הצדדים, וברור כי לעולם לא יוכל אחד מן מהתובעים להביא ראיות נוספות לצדקת טענתו, מכריעים הדיינים כנטיית לבם, ונותנים את החפץ לאחד מן הצדדים שנראה להם כאדם ישר והגון הדובר אמת (כתובות צד/א, רמב"ם הל' זכיה פ"ה הל' ו').

ה. כאשר הויכוח בין הצדדים אינו מחמת טענותיהם, אלא המקרה עצמו מעורר ספק בלב כל אדם - "דררא דמונא", כגון: אדם שמכר פרה לחבירו, והפרה המליטה, אך אין הוכחה אם היא המליטה לפני המכירה, והוולד שייך למוכר, או שהמליטה לאחר המכירה והוולד שייך ללוקח, נחלקו חכמים וסומכוס (בסוגייתנו).

ו. כאשר שנים אוחזים בטלית, וכל אחד מהם טוען כי שלו היא, מבואר במשנתנו, שיחלקו את הממון בשבועה.

לא כל הכרעות "יחלוקו" שוות: בעלי התוספות בסוגייתנו מבארים, כי חלוקת הממון בין שני האוחזים בטלית אינה הכרעת פשרה בין הניצים, אלא המצב המשפטי שנגלה לעיני הדיינים אינו מאפשר הכרעה אחרת. שהרי, כלל הוא בדיני ממונות, שאדם שמוחזק בחפץ, שלו הוא. ממילא, כאשר שני אנשים מוחזקים יחדיו בחפץ, הדין נותן שהוא שייך לשניהם, ויחלקו.

עיני רוחו ניצבת דמותו המאדימה של רבו, המתלהב ומתאמץ לפני שלשה תלמידים, ומכח מחזה זה הוא שואב את כוחו להתאמץ עבור תלמידיו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בסור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. טקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ב/א כפיסין

נחפשה דרכינו ונח-קורה

משנתנו מזכירה את ה"כפיסין" כאחד מסוגי האבנים המשמשות לבניית בתים. כפיסין אלו היו אריחים שצופו בעץ משני צידיהם (תוד"ה כפיסין). הגמרא (תענית יא/א) דורשת על הפסוק (חבקוק ב/א) "כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה", שלעיתיד לבוא, אבני ביתו של האדם מעידות על מעשיו בתוך ביתו פנימה. בעל הצאן קדשים דרש יפה על פי זה את התחינה הידועה "נחפשה דרכינו ונחקורה", כי אדם אשר ישוב בתשובה, יביא מנוחה לקורות ביתו שלא יצטרכו להעיד על מעלליו. אמור מעתה "נחפשה דרכינו ונח - קורה..." (שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' פ').

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

להתנסות חנים התקשר עכשיו: *3764

"...ובדואי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו
הרה"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לאדם לבנות את פתח ביתו כנגד פתח בית חברו, כפי שנהגו אבותינו, שבלעם הרשע שבחם ואמר (במדבר כד/ה) "מה טובו אהליך יעקב". הלכות אלו, נוגעות לכל אדם המבקש לקבוע חלון בקיר ביתו, או הרוצה להגדיל חלון קיים, שעליו לבקש רשות משכניו הנוגעים בדבר. הפתחי תשובה (ח"מ סי' קנ"ז ס"ק ט) אף כתב, כי אדם אשר בביתו חלון זכוכית קבוע בקיר, אינו רשאי להתקין לו צירים ללא הסכמת שכניו, משום שעל ידי פתיחת החלון לרווחה מתווספות זוויות נוספות להבטה אל תוך שטח הזולת.

התקנת זכוכית אטומה: מעניין להביא, את מחלוקת הפוסקים אם מותר לאדם לפרוץ קיר ולעשות בו חלון בעל זכוכית אטומה, אשר דרכה יחדור אור אל הבית, אך אין ניתן לראות דרכה מאומה. הרש"ך (הובא בכנסת הגדולה סי' קנ"ד) הורה לאסור זאת ללא הסכמת השכן, משום החשש שמא ביום מן הימים תשבר הזכוכית האטומה והפתח הפרוץ יישאר על כנו ויגרם היזק ראה לשכן.

זכוכית משורינית מתקופת הבית יוסף: אולם, הבית יוסף (שו"ת אבקת רוכל סי' קכ"א) חולק עליו וסובר, כי אין לחשוש מפני שבירת הזכוכית, שהרי בעל הבית בעצמו נזהר לבל תשבר ותזיק לו. בדבריו מיעץ רבי יוסף קארו לבעל החלון, שיתקין בביתו זכוכית משורינית, כדי להרגיע את בעל החצר כפי ש"ראיתי במקומות הרבה שעושים שבכה של ברזל לפניו, כדי שתגין בפני אבנים שזורקים הנערים לפעמים".

דיני היזק ראה בימינו: בתקופתנו רווחת צורת הבניה הרוויה ואדם המבקש לגור בדירה שבה לא יהיה לו היזק ראה, מוזמן אחר כבוד להתגורר באזור כפרי. ואכן, כתב רבי יום טוב צהלון (שו"ת מהריט"ץ ח"א סי' רנ"ג), מרבניה הנודעים של צפת, לפני כארבע מאות שנה: "וכבר ביארנו, שאם יש מנהג בעיר הולכין אחריו. ובארצנו צפת, אמת, מעולם לא שמענו ולא בא לידינו קביעת היזק ראה ברחוק מקום הרבה". אמנם, הוא מדגיש בדבריו, כי האיסור להזיק את הזולת על ידי הבטה לרשותו, תקף וקיים גם כאשר הבתים צמודים זה לזה וחלונותיהם פתוחים זה כנגד זה.

כך גם הורה בימינו אנו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הובא בציון במשפט עמ' קל"ט), כי מאחר שאין די קרקעות כדי לקיים את דיני הרכקת היזק ראה, ניטלה זכות הדיירים להתלונן על נזקי היזק ראה. אולם, ראוי לציין, כי מאחר שנזקי הראיה בחצר משותפת גדולים מאד, כתב הרא"ש בסוגייתו וכן פסק הרמ"א (שולחן ערוך חו"מ סי' קנ"ז סעי' א'), שאדם רשאי לכופ את שותפו בחצר להשתתף עמו בבניית מחיצה, גם אם מנהג המדינה שאין בונים מחיצות בחצר (מנחת צבי הל' שכנים ס"ג וע"ע שו"ת תשובות והנהגות ח"ג תנ"ג).

לעומת זאת, פעמים שהכרעת "יחלוקו" נפסקת כפשרה, כגון, כאשר בפני בית הדין הובא מקרה שנתון במחלוקת הפוסקים, יש מהם הסוברים כי הצדק עם ראובן ויש מהם הסוברים שהצדק עם שמעון, ואין בכח בית הדין להכריע לטובת אחד הצדדים, הוא קובע פשרה שהצדדים יחלקו ביניהם את החפץ, ואין זו הכרעה משפטית מובהקת המתבססת על נסיבות המקרה (רמ"א חו"מ סי' קל"ט סעי' א').

אחת מן ההשלכות ההלכתיות הנובעות מההבדל בין פסיקת "יחלוקו" מכוח הכרעה ברורה, לבין פסיקתה מחמת פשרה, באה לידי ביטוי כאשר אחד מן הניצים יחטוף את החפץ מרעהו לפני פסיקת בית הדין. שכן, במקרה שבו פסיקת "יחלוקו" היא משום שההלכה קובעת שחפץ שהוחזק בידי שני אנשים שייך לשניהם, אין כל משמעות למעשה התפיסה, והרי הוא כגזול חפץ מחבירו (לקמן ו/א). אולם, במקרה שבו פסיקת "יחלוקו" תינתן כפשרה, אין להוציא את החפץ מידי התופס ללא ראה ברורה, שהרי אין כל הכרעה הלכתית למי שייך החפץ (ש"ך שם ס"ק ו').

דף ב/ב היזק ראה

זכוכית משורינית מתקופת הבית יוסף

בסוגייתנו מבואר, שבכלל הנזקים שאדם צריך להמנע מלגרם לחבירו כלול גם "היזק ראה", היינו: נזק שאדם גורם לחבירו על ידי הסתכלות לתוך רשותו. חכמים החשיבו היזק זה למפגע חמור, ולפיכך אסור לאדם להביט לתוך רשות חברו. משום כך, קובעת משנתנו שאדם רשאי לכופ את שותפו לחצר להשתתף איתו במימון בניית מחיצה בין שני חלקי החצר, כדי למנוע "היזק ראה". מטעם זה, גם אין אדם רשאי להתקין חלון או דלת מול חצר חברו או מול בית חברו, אם מחלון זה ניתן לראות את הנעשה ברשותו. הנימוקי יוסף (בסוגייתנו) מדגיש, כי חכמים לא נתנו שיעור הרחקה בהלכה זו, ואף אם רחוקים הבתים זה מזה, כל עוד ניתן לראות את הנעשה ברשות הזולת, יש להמנע משינויים מבניים הגורמים ל"היזק ראה".

ג' הפרעות בהיזק ראה: בעל הקהילות יעקב זצ"ל (בבא בתרא סי' ה') מפרט שלש הפרעות הנגרמות על ידי היזק ראה. א. נזק הגוף. האדם העוסק בצרכיו האישיים, נתקף בתחושה בלתי נעימה, ובושה אופפת אותו אם מביטים בו בשעה זו. ב. נזק ממון. היזק הראיה מגביל את אפשרויות השימוש במקום. ג. נזק סגולי. הסתכלות הזולת עלולה לגרום נזק, כמבואר בסוגייתנו, שאסור לאדם להסתכל בתבואת חברו משום שעלול הוא להזיקה על ידי עין רעה. מלבד זאת, שנו חכמים (לקמן ס"א/א), שאין ראוי

מאירים את מסכת בבא מציעא

לראשונה: מאר מוקד מפוסק עוק חשק ללימוד

• בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הדף נוסף ביאור למשניות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד ב'הלכה למעשה' צורף החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה' הדגושת בתחילת ענין בתוספות

• נוסח תגמרא והנפישים מנוח ומתוקן במיטב המסורת של מדרות הש"ס של 'עין והדר' • הנפיש, הרשי והתוספות מעוקרים ומפוסקים בדיוק ובשלימות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמעט כאבי עיניים

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישיר לגמרות "דף היומי": 02-804-3333